

GLOBOJANT ŠVENTĄ KANKINIO KŪNĄ: JUOZAPATO KUNCEVIČIAUS KULTAS *LOCA SANCTA* ASPEKTU

Tojana Račiūnaitė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS DAILĖTYROS INSTITUTAS

Dominikonų 15/1, LT-00131 Vilnius

raciunaite@gmail.com

Straipsnyje remiantis hagiografinio ir istorinio pobūdžio XVII–XVIII a. rašytiniais šaltiniais, siekiama atskleisti dėmesio ir pagarbos *kankinio kūnui* svarbą jo kulto formavimesi. Naujomis faktografinėmis detalėmis iliustruojamas kai kurių LDK didikų (ypač Kazimiero Leono Sapiegos ir Karolio Stanislovo Radvilos) vaidmuo puoselėjant šį kultą. Straipsnyje nušviečiama potridentinė kankinystės ir šventojo *kūno samprata*, aptariamas palaimintojo vyskupo Juozapato Kuncevičiaus relikvijų gerbimas, jo kultas *loca sancta* aspektu.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: pal. Juozapas Kuncevičius, šventųjų relikvijos, relikvijoriai, šventųjų kultas, Kazimieras Leonas Sapiega, Karolis Stanislovas Radvila.

KANKINYSTĖ IR ŠVENTOJO KŪNO SAMPRATA

Kūno sąvoka hagiografiniuose tekstuose dažniausiai atsiranda tada, kai pasakojama apie šventu laikomo asmens mirtį ir jo atminimą po mirties. Gyvo asmens ir akivaizdžios jo veiklos nebelieka, bet lieka jo kūnas kape – šventa vieta ir su ja susijusi neakivaizdi, racionali nepaaiškinama, tačiau šventojo kultą grindžianti jo „pomirtinė veikla“. Kaip rašė Peteris Brownas: „Šventųjų kapai – nesvarbu, ar didingi žydų patriarchų kapai Šventojoje Žemėje, ar krikščionių kapai, kūno dalys ar net medžiaginiai prie tų kūnų lietęsi daiktai – buvo privilegi-

juotos vietos, kuriose susitiko priešingi Dangaus ir Žemės poliai“¹. Šventųjų relikvijos skirtos tarpininkauti, jos, viena vertus, atstovauja trapiam ir silpnam žmogaus pradui Dievo akivaizdoje, kita vertus, per stebuklus ir malones žmonėms leidžia patirti Dievo šventoms relikvijoms suteiktą galią. Šv. Augustinas „Dievo valstybės“ 10 knygoje kankinius vadino tikraisiais Dievo tarnais, kurie priartinti žmones prie Dievo valiojo lengviau už angelus².

1 Peter Brown, *Šventųjų kultas. Jo atsiradimas ir vaidmuo lotyniškoje krikščionybėje*. Iš anglų k. vertė Rasa Balčikonytė, Vilnius: Aidai, 1999, p. 19–20.

2 *Ibid.*, p. 88.

PATRONIZING THE HOLY BODY OF A MARTYR: THE CULT OF JOSAPHAT KUNTSEVYCH FROM THE *LOCA* *SANCTA* ASPECT

Tojana Račiūnaitė

KEYWORDS: bl. Josaphat Kuntsevych, relics of saints, reliquaries, the cult of saints, Casimir Leo Sapieha, Karol Stanislaus Radziwill.

SUMMARY

The article, referring to written sources which provide testimony of the cult of the Polotsk Bishop Josaphat Kuntsevych, reconstructs the concept of the martyr's body and elucidates the history of its cult in the GDL during the 17th–18th century.

The article looks into documental descriptions of the dead martyr's body which are characterised by their horrific realism, and the symbolic interpretations of the body that are especially expressive in Andrzej Młodzianowski's book of emblems *Icones Symbolicae vitae et mortis b. Josaphat martyris...* (Vilnius, 1675). Such varying "depictions" of the martyr's body resound with the dual conception of the body that was adopted from christologic medieval theology. According to this belief, *corpus principale* (the only one, personal and factual

body) and *corpus mysticum* (the communal and perpetual body, the obverse of the natural body) exist and interact in parallel. This conception of a dual body, so distinct in the texts of a hagiographic and historical nature, is also recognizable in the visual representations of the martyr's body, and in the monuments that directly mount the relics. The concept of a temporary and perpetual, factual and symbolic body is distinct in the structures of Polotsk sarcophagus (1646–1650) and the reliquary of Vilnius Cathedral (1712). To illuminate the 17th–18th century development of the martyr's cult from the aspect of *loca sancta*, the article analyses the foundation made by Casimir Leo Sapieha for the aforementioned sarcophagus of the Polotsk Bishop that was described in hagiographic works by Jakub Susza and Stanislaus Kosinski. The article describes the context of 1705–1764 patronage made for the martyr's remains in the manor of the Great Chancellor of the GDL Karol Stanislaus Radziwill in Biala by interpreting the material of Radziwill's diary from such an aspect for the first time. The third episode of this subject to be covered in the article is the bringing of the martyr's remains to Vilnius in 1667–1668, after they had been hidden in various towns of the GDL during the period of the war with Moscow. The miracles of the martyr that took place (by the body of the Saint in the Basilian church and in the capital itself after the visit of the Blessed martyr was over) during the ceremonial transmission of this remains were described by S. Kosinski in his *Golden Crown*.